

Erzsébet, a gyógyító királylány

Van egy kivételes személy a keresztény szentek sorában, aki sok egészségügyi intézménynek is a névadója. Kórházunk elődjét az Erzsébet kórházat ugyan nem róla, hanem vélhetőleg Erzsébet királynéről, Sissiről nevezték el. A szeretet ünnepe közeledtével mégis illik megemlékeznünk Árpád-házi Szent Erzsébetről a jótékonykodásáról, emberszeretetéről és aszketizmusáról ismert királylányról, a betegek, elsősorban a leprások védőszentjéről. Tesszük ezt azért is, mert az elmúlt évben Európa szerte különösen sok figyelmet szenteltek a szent királylánynak, hiszen 2007. november 18-án zárult a Szent Erzsébet év.

Erzsébet azok közé a szentek közé tartozik, aki az egyik legnépszerűbb szent a keresztény világban. 1207-ben látta meg a napvilágot Sárospatakon, egyesek szerint Óbudán vagy Pozsonyban. Szülei, a Katona József Bánk bánjából jól ismert II. András és első felesége Merániai Gertrúd voltak. Öt gyermekük közül Erzsébet volt a harmadik. Budán keresztelték meg, fényes pompával. Négy éves korában eljegyezték a thüringiai örgróf Hermann nevű fiával. A kis menyasszony fényes kísérettel és gazdag hozománnyal érkezett Wartburg várába, hogy német környezetben felnőve jól megtanulja új hazájának szokásait. Együtt nevelkedett vőlegénye öccsével Lajossal, akit kezdettől fogva szívből szeretett. A kis Erzsébet jósága és kedvessége hamarosan megnyerte a wartburgi vár népét. Leendő anyósa ellenben egyre növekvő rosszalással figyelte a gyermek fejlődését, mert szokásaival nem tudott egyetérteni. Túl-

zásnak minősítette vallási gyakorlatait, zavarta, hogy magával egyenrangú társnak tekintette a legegyszerűbb gyermeket is és nem akarta átvenni az udvari élet előírt formáit.

Jegyese a sokat betegeskedő Hermann 1216-ban meghalt, ezért – némi politikai huzavona után – a gyermekkorai pajtása, az ifjú IV. Lajos tartománygróf felesége lett 1221-ben Eisenachban. 1222-ben látogattak „utólagos nászútra” Pozsonyba, és csak itt tudta meg anyja meggyilkolásának tragikus történetét. Erzsébet a nála 7 évvel idősebb Lajossal boldog házasságban élt, rajongásig szerették egymást, amiről számos legenda is fennmaradt. Mikor Erzsébet híret vette, hogy Lajos hazatérőben van, elébe lovagolt, és „ezernél többször is megcsókolta.” Lajos pedig az udvari emberek megrökönyödésére egy asztalnál étkezett vele. Lajos egy alkalommal ellovagolt az Inselberg mellett, és így kiáltott: „Ha ez az egész hegy aranyból volna, akkor sem adnám oda érte az én Erzsébetemet!” 1222-1227 között három gyermekük született; Hermann, Zsófia és Gertrúd. Első gyermekének születése után menedékhelyet alapított árva gyerekek részére, szegényeket segített. Második gyermeke születése után hálából 28 ágyas kórházat létesített, ahol maga is segített a betegápolásban.

Lajos 1225-ben II. Frigyes oldalán kereszties háborúba indult. Erzsébet maga varrta fel a keresztiesek jelét férje ruhájára, ő maga pedig ettől kezdve gyászruhát hordott. Három éven át helyettesítette urát a grófság vezetésében. Éppen ezekben az években gyenge aratások és

árvizek sújtották a vidéket, a nép éhezett. Az ifjú grófné nagy határozottsággal és körültekintéssel cselekedett; a vár alatti ispotályában naponta száz szegény kapott ellátást. Gyakran saját kezűleg osztotta nekik a kenyeret és a pénzt. Eladta ékszereit és drága ruháit, gyapjút szőtt a szegényeknek, gyermekágyas asszonyok mellett segédkezett, és méltó temetést adott az elhunytaknak. A grófi család tagjai aggódva nézték Erzsébet „pazarlását”, a várnagy panaszt emelt ellene, hogy „esztelen bőkezűségével” eltékozolta urának vagyonát. Lajos a panaszokra így válaszolt: „Engedjétek csak jót tenni, hogy megtegye, amit Istenért tenni akar, és legyen elég nekünk, ha Wartburg és Neunburg várát nem adja el!” A kamarák és tárházak kiürültek, de a nép élt és békét élvezett.

Szertett férje 1227. szeptember 11-én elhunyt, már nem láthatta szeptember 29-én született Gertrúd lányát. Férje halálhírére így fakadt ki Erzsébet: „Jaj, Uram Istenem, most az egész világ meghalt számomra!” IX. Gergely pápa levelében atyai szavakkal bátorította Erzsébetet, és az igen szigorú, ferences Marburgi Konrád mester gyónatójává és hivatalos védelmezőjévé nevezte ki, akinek még 1226-ban engedelmisségi fogadalmat is tett. Szüksége is volt a védelmezőre, hiszen Lajos öccsei igen keményen bántak vele, megfosztották vagyonának kezelésének jogától és férje birtokainak jövedelmétől a 20 éves özvegyet. A kialakult helyzet miatt egy októberi napon gyermekeivel észrevétlenül elhagyta Wartburgot. A legenda szerint még azt is megtiltották a polgároknak, hogy

Lotz Károly: Szt. Erzsébet

Wartburg vára, Erzsébet lakhelye

segítséget nyújtsanak nekik. Az emberek pedig gyorsan felejtettek, és váltak barátból ellenséggé. Menekülése során volt amikor disznóólban húzták meg magukat. Más alkalommal az egyik udvari ember, aki elszállásolta Erzsébetet és gyermekeit, nagyon gorombán bánt vele, sértegette. Amikor Erzsébet elhagyhatta a szállást, a falaknak és a tetőnek megköszönte, hogy oltalmazták, és hozzátette: „Szívesebben mondanék köszönetet az embereknek is, de nincs miért.” Erzsébet fonással tartotta fenn magát, gyermekeit a megmaradt ékszereiből neveltette. Később Eckbert bambergi püspök befogadta Pottenstein várába, és azt javasolta Erzsébetnek házasodjon újra. A kérő pedig nem akárci volt: II. Frigyes császár. Erzsébet azonban nem akart újabb házasságot kötni. Rövid időre még visszatérhetett Wartburgba, ám végül 1228-ban Marburgba költözött. Assisi Szent Ferenc harmadrendjének tagja lett, ettől kezdve egyszerű szürke köntösben járt és betegeket ápolt. Özvegyi járandóságából ispotályt létesített. Apja, II. András is hívta, haza Magyarországra. A legenda szerint az elképezt küldöttség foltozott ruhában rokka mellett ülve találta Erzsébetet, aki elutasította a hazatérést. Maradt a rendben, gyermekeit nevelőkre bízta. E döntésében bizo-

nyára része volt annak is, hogy a szívét most már osztatlanul Istennek akarta adni. Gyermekeire bizonyára nagy hatással volt anyukájuk élete, hiszen legkisebb lányát, Gertrúdot is boldogként tisztelhetjük.

1231. novemberében Erzsébet megbetegedett. Utol-

tek, hogy utolsó útjára kísérik jóságos anyjukat. Amikor megkezdtek a gyászmisét, a marburgi templom tetejére leszállt egy nagy madár, és örömteli dalba kezdett.

Életéről számos legenda maradt fenn. A leghíresebb a rózsza legenda, mely sok művészt is megihletett. Egy alkalommal kenyereket vitt a szegényeknek, mikor találkozott sógorával, Henrikkel (más változat szerint férjével vagy apjával), aki kérdőre vont. Erzsébet tartva attól, hogy esetleg megtilthatják neki a jótékonykodást, azt válaszolta rózsák vannak nála. Mikor megmutatta, a kenyerek helyett illatos rózsák voltak kosarában. Isten nem akarta, hogy a szent asszony hazudjon.

ban belépett a szobába, tulajdon ágyában a megfeszített Krisztust látta meg. Lelkesen tekintett Erzsébetre, és így szólt: „Erzsébet, édes nővérem! Ilyen vendéget igazán gyakran fektess az ágyamba! Ezt nagyon meg kell köszönnöm neked!”

Marburgi sírja mellett számos csodás esemény történt ezért IX. Gergely pápa 1235-ben szentté avatta. Sírja fölé 1236-ban elkezdték építeni az Erzsébet-templomot, mely 1283-ban készült el. Magyarországon IV. Béla, Erzsébet testvére építtette tiszteletére az első templomot Kápolnán. Az egyik legismertebb tiszteletére szentelt székesegyház a kassai Szent Erzsébet-dóm. Halálának 700. évfordulóján, 1931-ben Budapest VII. kerületében a Szegényház teret, melyen a Steindl Imre által tervezett Szent Erzsébet templom áll, átnevezték Rózsák terére. Ünnepe 1670-ben vették föl a római naptárba, temetésének napjára, november 19-re.

Erzsébet tisztelete a XIII. századtól nagyon gyorsan elterjedt egész Európában. Egymás után alakultak a Szent Erzsébet-kórházak, templomok, kápolnák és kolostorok. A ferences jellegű Szent Erzsébet apácarend 1626-ban alakult Aachenben, és gyorsan elterjedt német nyelvterületen. Magyarországon 1738-ban telepedtek meg Pozsonyban. II. József 1785-ben Budára telepített 18 apácát a bécsi kolostorból. A 18. sz. közepétől a 19. sz. közepéig az egyetlen hazai női rend volt, mely kórházi keretben foglalkozott női betegek ápolásával. A kórházakat alapítványokból (pl. Marczibányi házaspár), segélyekből és adományokból tartották fenn.

Szt. Erzsébet templom és szobor a budapesti Rózsák terén

só napjait gyermeki derű ragyogta be, 3 nappal előbb megmondta halálának idejét. Elajándékozta a még meglévő holmiját, s vigasztalta a mellette lévő nővéreket. Szegényes, harmadrendi ruhájában ravatalozták föl az ispotály kápolnájában. Halálának híre megindította az egész tartományt. Az emberek pedig seregestül jöt-

Egy másik híres legendáját első német életrajzírója jegyezte föl: Lajos távollétében Erzsébet befogadott a várba egy leprás beteget, sőt urának ágyába fektette, hogy állandóan mellette lehessen és szolgálhassa. Egy váratlan pillanatban hazatért a férje. Lajos szívében egy pillanatra borzadás és rosszallás ébredt. Mikor azon-